

ભવિષ્યનાં પચ્ચેગામ્બરો સંબંધી
જરથોસ્તી સાહિત્યમાં આવેલી વીગતો
અને

કેટલાક ધર્મસ્થાપકોના ઐ-સંબંધના
નાપાયદાર દાખાઓ.

લાખણ કર્તા :

મીં સોહરાળ જમશેદજી બલસારા, એમ. એ.

પ્રગટ કરનાર :

ધી બોમ્બે પારસી એસોશીએશન.

મુંબઈ.

પ્રજા સં ૧૩૧૩.

૬૦ સં ૧૯૪૪.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૪૭૦૬ કિંમત

ગ્રંથનામ ના.પુ.પ્ર.૮૧૨ દમીચી

વર્ગિક પ ૯૪૨૪: ૫૨

ધો બામ્બે પારસી એસોસીએશનનાં મરહુમ ખેરખાહ મેમ્બરોની અશો યાદમાં અર્પણ.

પેટ્રનો

મરહુમો :—

સર હોરમસજી કા. એડનવાલા.

શેઠ કેકેઆહ કા. એડનવાલા

„ નશરવાનજી ના. ઝોઘશ.

„ માણેકજી પે. ભર્યા.

જીંદગી સુધીના સભાસદો

શેઠ દીનશાહ જી. ધરિની.

„ દાદીબા ક. કામા.

„ માણેક અ. કારંજવાલા.

„ નશરવાનજી ન. કુપર.

„ ખરબોરજી દા. જીજીભાઈ.

„ પેસ્તનજી બી. બેહરામજી.

„ અરદેશર ર. ભગવાગર.

શેઠ સોહરાય ક. ભર્યા.

„ શીરોઝશાહ જાં. મર્ઝબાન.

બાઈ અરનવાજ હો. મેજર.

શેઠ ફરામરોઝ દી. લામ.

„ સોહરાય ખુ. વાડીઆ.

„ જાંહંગીર જ. વીમાદલાલ.

„ હીરજીભાઈ બ. વોર્ડન.

ડા० હોરમસજી ન. શીરવધ.

શેઠ એરવ્યશાહ ર. હીરજીબેહદીન.

કારોબારીઓ

ખા. સા. માણેક હો. દાદાઆનજી

„ ધનજીભાઈ ક. દુઆસ.

ડા० ધનજીભાઈ ન. પટેલ.

શેઠ ફરામરોઝ પે. શરાફ.

“અપાઉનાંમ વંદઉહીશ સૂરાઓ

રપેન્તાઓ ફવપયો યજમહદ.”

(યજન ૧૩)

(અર્થ).

અશો ભોકોનાં બસાં, શુરાં, વૃદ્ધ કરનારાં

ફરોહરોને હમો વખાણીએ છીએ !

યા હાકલિનાંમયા; બૂધેઘનિનાંમયા
મજિશતાયા, વહિશતાયા, સચેશતાયા,
યા આફ્રિશ કરથુશનિશ.

(યસ્મ ૧૨)

(અર્થ).

હાલમાં જેટલી (દીનો) મોજુદ છે, તથા જેટલી હવે પછી થશે,
તેઓમાં સૌથી મોટી, સૌથી સરસ, તથા સૌથી મેષ્ટ,
તે હોરમઝદી-જરથોસ્તી દીન છે.

દી બા ચો .

અમારી “બોમ્બે પારસી એસોસીએશન”ની તા. ૯-૮-૧૯૪૩ ને
દીને મળેલી કારોબારી કમિટીની સભામાં એસોસીએશનના સરનશીન શેઠ
વીકાજ અર્દશીર તારાપોરવાલા, F. R. I. B. A., એ કમિટીનું ધ્યાન
ખેંચ્યું હતું કે આપણી પારસી જરથોસ્તી કોમમાં કેટલાક વખતથી આપણી
બુદ્ધિ દીન અને તેના બરકતી ચાલતા આવેલા રીત-રેવાળે બાબદમાં જુદા
જુદા અને ઉલ્લતા સુલતી મતો જાહેર થયા કરે છે; અને તેથી પુખ્ત ઉમરના-
ઓતું—અને ખસુસ કરીને ઉધરતી ઔલાદનું દીની-ધર્માન દામાદોળ બનતું
જાય છે; અને ખરી વસ્તુ શું છે, અને ખરો માર્ગ શું લેવો જોઈએ, તે
જાણવાને તે લોકો શુંચવાડામાં અડાયા કરે છે. તેમજ વળી બહાઈ ધર્મ-
વાળાઓ કેટલાક ગલત અને નાપાયાદાર દાવાઓ કરીને બોલા જરથોસ્તીઓને
પોતાના ધર્મમાં ખેંચે છે, કે જેમાં ખાસ કરીને આપણા ધર્મની જરથોસ્તીઓ
મોટા ભાગે ભોગ બને છે એમ જણાય છે. આવા કમનસીબ સંજોગોમાં
આપણી બહાઈ કોમની વાજખી દીશામાં રાહજરી કરવાની મતલબથી આપણી
એસોસીએશનને કાર્યસાધક વહેવાર પગલાં તરીકે કોમના વિદ્વાન ધર્મ-
અભ્યાસીઓ પાસે જરૂરી ભાષણો કરાવવાં જોઈએ; જે માટે ચોક્કસ
ઓનોરેરિયમ પથ આપવું; અને તે ભાષણો પાછલ થનારા ખરચ માટે પોતે
રૂ. ૧૫૦ આપવાની ખાહેશ બતાવી હતી. આ બાબતમાં કારોબારી કમિટીએ
સંપૂર્ણ સહાનુભૂતી દર્શાવી હતી, અને તે બાબતમાં એક દરાવ પસાર કર્યો હતો.

મજકુર હાવાનુસાર અમારી એસોસિયેશન તરફથી ઉપલું પહેલું બાપલ્ય શનીવાર તા. ૧૮ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૩ ને દીને સાંજે ૭.૦૦ સર ૭૫૫૭ મોદી મેમોરિયલ હોલમાં (મુંબઈ) જાણીતા અવસ્તા-પહેલવી રેકૉલર શેઠ સોહરાય જમશેદજી બલસારા, એમ. એ. એ “લવિચ્ચનાં પેગામ્બરો સંબંધી ઝરવાશતી સાહિત્યોમાં આવેલી વીગતો, અને કેરલાક ધર્મસ્થાપકોનાં એ સંબંધી નાપાયાદાર દાવાઓ” ઉપર એક બહુ વિદ્વાતમયું અને મનન કરવા જેવું આખું હતું. આ બાપલ્ય વખતે સરનશીનની ખુશીએ એસોસિયેશનના સરનશીન શેઠ વીક્રજી અ. તારાપોરવાલા બીરાજ્યા હતા. મજકુર બાપલ્ય હાજર રહેલા સર્વે હમદીનોમાં ભારે પ્રશંસા પામ્યું હતું, અને તે ખતમ થતાંજ તેને એક ચોપાન્યા રૂપે પ્રગટ કરીને તેનો બોહોળો ફેલાવો કરવાની સુચના કારોબારી કમિટીનાં અનેક સભ્યો તરફથી કરવામાં આવી હતી. આ સુચના ખુશીથી ઉપાડી લેવામાં આવી હતી, અને તે છાપવા ધારેલાં ચોપાન્યાનાં ખર્ચ માટે અમારી એસોસિયેશને પોતાના સરનશીન શેઠ વીક્રજી અ. તારાપોરવાલા, (જેવણુ તેના એક સ્થાપક અને ટ્રસ્ટી પણ છે) તેમને અર્જ કરતાં તેવણુ સાહેબે છપામણીનો તમામ ખર્ચ આ એસોસિયેશનના મરહુમ ખેરખાહ મેમ્બરોની અશો યાદમાં આપવાની ખુશી જાહેર કરી હતી. પરીણામમાં આ અગત્યનું ચોપાન્યું પ્રગટ કરવાને અમારી એસોસિયેશન શક્તિવાન થઈ છે. બાપલ્યો તેમજ આ ચોપાન્યું છપાવવાનાં ખર્ચ માટે આપેલી રકમ માટે અમારી એસોસિયેશન શેઠ વીક્રજી તારાપોરવાલાનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે; અને હોઆ મુજબ છે કે અમારી એસોસિયેશનને માથે એવો જેવા ઉત્સાહી, ઉદાર, કામેલ, અને કામહિતકારી સરનશીન લાંબા કાળ સુધી વંદેશસ્તીભર્યા અને આબાદીમાં હંચાત રહે.

જાણીતા છાપા “જામે જમશેદ” પણ અમારી અર્જ ઉપરથી શેઠ સોહરાય જ. બલસારાનું મજકુર બાપલ્ય આખું છાપ્યું હતું, તે માટે તેના કોમી દાઝ ધરાવનારા લાયકીરાળા એડીટર સાહેબનો પણ અત્રે અમે આભાર માન્યે છીએ.

સોહરાય રૂ. બામજી,

ઓ. જનરલ સેક્રેટરિ,

બોમ્બે પારસી એસોસિયેશન.

મુંબઈ, તા. ૧-૫-૧૯૪૪.

સ્પિતમ જરથુશ્ત્રએ જગતની કરેલી રાહબરી

જગતમાં મિનોઇ રાશની અને અષો આનંદનો
પ્રકાશ પાડનારા એમના મહાબોધો વચનો

આપણો અષો ધર્મ પાછો બરપા કરનારા ભવિષ્યના
પએગામ્બરો બાબે જરથોસ્તી સાહિત્યમાં આવેલી
વીગતો સંબંધી કેટલાએક ધર્મ-સ્થાપકોના
નાંખાયદાર દાવાઓ

“ બોરએ પારસી એસોસિએશન ” હસ્તકતું ભાષણ

શનીવાર ૧૮ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૩

ભાષણકર્તા : મી૦ એ. રાજા જમશેદજી બલસારા, એમ. એ.

આપણા અષો ધર્મનું ભારી પુરાતનપણું; તે ઉપરથી
બાંધવામાં આવતું ખાટું મત

પવિત્ર રાહબર સ્પિતમ જરથુશ્ત્રએ જે અષો ધર્મ જગતજનોને શીખવ્યો
છે તે એટલો બધો પુરાણો છે કે તે માટે જગતના વિદ્વાનો ઘણાંએક હેરફેર
લખાણો કરી ગયા છે. એ છતાં સર્વથી પુરાણાં અને ભરોસો મુકવા જેવાં
લખાણો સર્વ એકમત છે, અને તેને બીજી અલાહેદી તપાસોથી પ્રત્યજ ટેકો
મળે છે, કે આપણા અષો રાહબરનો જમાનો આજથી આઠ હજાર વર્ષોથી
ઓછો તો નથીજ. આ બીના હમોએ હમારાં એક ભાષણમાં પુણું રીતે
સમજાવી છે.*

* જુઓ “ પવિત્ર રાહબર જરથુશ્ત્ર અને તેમનો અષો ધર્મ ” (૧૯૩૪),
ભાષણ ચોથું. રાહબરનાં પાંદરેક વસ્તુનાં સભા સીરીસ.

આપણો અષો ધર્મ આટલો અષો પુરાતન હોવાથી કેટલાક મોકા એવું ઉતાવળ્યું મત બાંધે છે કે એ કારણે તે હવે હમણાના જમાનાને બરનો રબો નજ હોય. પણ એ મત કેટલું બધું ઉતાવળ્યું અને નાપાયાદાર છે તે આપણા અષો ધર્મનાં સિધ્ધાંતો અને શિક્ષણોની મોકળાં મનની તપાસથી તુરતજ જણાઈ આવે છે.

આપણા અષો ધર્મની ઉત્તમતા સમજવાનો આપણો પ્રથમ ધર્મ

આપણા અષો ધર્મની ઉત્તમતા પવિત્ર અવસ્તા સાહિત્યનાં હરેક પૃષ્ઠમાં, હરેક વીભાગ કે હરેક વાક્યમાં સ્પષ્ટ રીતે પ્રદર્શિત થાય છે; એ છતાં એ ઉત્તમતા એનાં સંપૂર્ણ સ્વરૂપમાં પવિત્ર ગાથાનાં અષો ભજનોના શબ્દશબ્દમાં પ્રગટ આવે છે. એટલા માટે બીજાં સાધનોથી એ ઉત્તમતા જાણવા પહેલાં પવિત્ર ગાથાના શબ્દોથીજ તે પહેલી સમજ લેવી એ આપણો ધર્મ હોવો જોઈએ. એ ઉપરાંત સર્વ જગતજનોના અષો રાહબર તરીકેની સર્વોત્તમ અનુકુળતા માત્ર પવિત્ર જરથુસ્ત્રજ ધરાવતા હતા, એ પણ પવિત્ર ગાથાના અષો શબ્દોથીજ આપણે પહેલાં સમજવી જોઈએ.

હંમેશાના સમય અને સત્ય સિધ્ધાંતો ઉપર રચાયેલો

આપણો અષો ધર્મ

આવા વિષયોમાં પ્રજાકીય અભિમાનનો પ્રશ્ન ઉભો કરવો જોઈતોજ નથી. આમાંતો જે સત્ય છે તેનું તોલજ માત્ર કરવાનું હોય છે. અને એટલા માટે જો એમ કહીએ કે જગતના અષો રાહબર તરીકે પવિત્ર જરથુસ્ત્રજ સર્વોત્તમ દરજ્જે ધરાવે છે તો તે સત્યથી વેગળું તો નથીજ, કેમકે એમના પવિત્ર ધર્મનો પાયોજ એવા સમય અને સત્ય સિધ્ધાંતો ઉપર રચાયેલો છે અને એમના પાક ધર્મનાં સિધ્ધાંતો અને શિક્ષણો એવાં હરહંમેશ નીલતાં સત્યો છે કે એમના અષો ધર્મથી ચઢતો કોઈ ધર્મ હોઈ શકે નહિ એવો દાવો કરતાં તો અચકવાનું જરાએ કારણ કોઈને રહેવું નજ જોઈએ.

એક ગેર-જરથોસ્તી વિદ્વાને હમોને પુછાવેલા કેટલાક પ્રશ્નોના જવાબોમાં પવિત્ર જરથુસ્ત્રનો અને તેમના અષો ધર્મનો દરજ્જે સૌથી ચઢતો શા માટે છે તેનો જે ઉત્તર હમોએ આપ્યો છે તે સર્વજ અત્રે ઉતારી લેવું અનુકુળ નથી, પણ પવિત્ર જરથોસ્તી ધર્મનાં સિધ્ધાંતો અને શિક્ષણો સંબંધીજ જે શબ્દો હમોએ એમને લખ્યા છે તેજ માત્ર અત્રે જણાવીશું તો આપણી નેમ સચવાશે.

કેટલાએક પેગામ્બરોએ પોતેજ ખુદા કે ખુદાનું સ્વરૂપ હોવાનો અધીત અને હરેક રીતે અસંભવિત દાવો કીધો છે તેવો કશો દાવો પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ

કદી કાધો નથી, પણ ખુદા પાકના એક પ્રેમી પરસ્પર અને જગતજનોના તારણહાર તરીકેજ પોતાને ઝોળખાવ્યા છે;

પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ એવો દાવો કદી કાધો નથી કે ખુદા પાક માત્ર તેમના અનુયાયીઓનાજ મિત્ર અને મદદગાર છે અને બીજા સર્વના વિરોધી અને દુઃખ દેનાર હોય છે; પવિત્ર જરથુસ્ત્રનો ધર્મ જેઓ ન સ્વિકારે તેમને એમણે એવી ધમકી આપી નથી કે એજ કારણે તેવાં વ્યક્તિઓ કે પ્રજાઓનો ખોદા પાક નાશ કરી નાખશે;

પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ એવો કદી દાવો કાધો નથી કે જેવા કોઈ તેમના ધર્મમાં દાખલ થાય તેવાજ તે મોક્ષ મેળવી દે છે કે ખોદા પાકની ખાસ મેહરબાનીને અને બહેશ્તનાં ઉત્તમ સુખને લાયક થઈ જાય છે. તેમણે સ્પષ્ટ શિખવ્યું છે કે હરેક જનોને તેની કરણીનાં ફળ પુર્ણ ન્યાયની રીતેજ મળી શકે છે;

પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ કદી એવો દાવો કાધો નથી કે જેખી કોઈ તેમનો ધર્મ માન્ય રાખે છે તે સર્વને, તેઓનાં પાપો પોતાને માથે લાઇ લઇને, તેમનાથી તુર્તજ તેઓ મુક્તિ અપાવી શકે છે. તેમનું અષો શિક્ષણ તો એ છે કે સર્વએ પોતાની કરણીનું ફળ પોતેજ ભોગવવાનું હોય છે, તેમાંથી તે પોતાની કરણી સુધારીનેજ તારણ મેળવી શકે છે;

પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ પોતાના અનુયાયીઓને કદી એવું શીખવ્યું નથી કે તેઓ તેમના ધર્મમાં આવ્યાથી બીજા સર્વ જગતજનોથી ચઢતા બની જાય છે, તેમજ બીજા સર્વ જગતજનોનાં રાજ્યપાટ, વતન, છુટાપણું, માલમલ્કત અને કુટુંબોને લૂટી લેવાનો હક ધરાવતા થાય છે; તેમણે સ્પષ્ટ શિક્ષણ આપ્યું છે કે તેમના અષો ધર્મનો ફેલાવો પ્રેમ અને નેકાઈનીજ કરવાનો હોય છે, તેમજ જેઓ તેમના ધર્મમાં ન હોય તેઓ તરફનાં ન્યાયી વર્તણુમાં કે તેઓ તરફનાં ભાઈબંધી કે માણસાઈ પ્રેમમાં કશો ફેર પડવો જોઇતો નથી.

ખુદા પાક વિષે આપણા ધર્મે આપેલું સત્ય જ્ઞાન

પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ ખુદા પાક વિષે જે સત્ય જ્ઞાન આપ્યું છે તે એ છે કે ખુદા પાક મહા પૂજ્ય અને પાર વગરનો ઉચ્ચ દરજ્જે ધરાવતા વ્યક્તિ છે; તે સર્વ-જ્ઞાની છે અને અપાર ડહાપણુ ધરાવે છે; તે સૌથી ચઢતા પાયાનું હોશ ધરાવે છે; તે સંપૂર્ણ અને મહાસત્ય સમજશક્તિ ધરાવે છે; તેમનામાં સીમા વગરની ભલાઈ, સદગુણ અને મહા પ્રેમ છે; સર્વ જગતના તે પેદા કરનાર અને રાજ્યકર્તા છે; કોઈપણ વ્યક્તિ તેમના જોડીદાર કે વિરોધી નથી; તે સર્વ તરફ એકસરખા દયાવંત અને માયાળુ હોય છે, અને તેમનામાં કોઈએ તરફ છુરી લાગણી હોઈ શક્તિજ નથી; અષો જનો તેમજ પુરાઈમાં

લપસી પડતા ચુકભરી મનોવૃત્તિના જનો અને તરફ એકસરખી માયાળુ અને પ્રેમી લાગણી તે ધરાવે છે; અને સર્વ જગતજનો તેમના મહાસદ્ગુણ અને મહાઆનંદની સ્થિતિને પહોંચતાજ નય એવી ચાલુ ખાદેશ તે ધરાવે છે અને તે ખાદેશ અને એટલી વહેલી બર આવતી નય એવા ઉપાય ચાલુ લેતાજ રહે છે.

સર્વ જહાનના સંબંધમાં આપણા અષો ધર્મથી મળતું

રોશન જ્ઞાન

સર્વ જહાનના સંબંધમાં પવિત્ર જરથુસ્ત્રએ એવું શીખવ્યું છે કે સર્વ જગતના કિતાર અષો દ્વાદર અહુરમઝદજ છે એટલે તેમાં તે પોતેજ પ્રદર્શિત છે અને તેથી તેમાં તે પોતે, તેમની મહાશક્તિ, તેમનું મહામન, તેમનું મહાહાપણ, તેમની અખૂટ ભલાઈ અને તેમનાં પોતાનાં મહોટાઈ અને સુદરતા એ સર્વ હાજરજ હોય છે, એટલા માટે સર્વ જગત અને તેમની રોશન, સુંદર અને પ્રકારપ્રકારની સર્વ વસ્તુઓ હરેક રીતે જેટલી ઉપ્યોગી તેટલીજ પૂજ્ય હોય છે. તેથી તેમને પણ પૂજ્ય ગણવી, તેમના તરફ માનથી જોવું, તેમની સંભાળ રાખવી અને તેમનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરવો, એ સર્વ રૂઢા જનોનો ધર્મજ છે એમ સમજવું જોઈએ છે.

સર્વ પ્રાણીઓ અને માણસજાતના સંબંધમાં પવિત્ર જરથુસ્ત્રે એવું શીખવ્યું છે કે તેઓ સર્વ તરફ ભાતૃભાવ અને પ્રેમથી વર્તવાનું હોય છે. તેમને કોઈને પણ કષ્ટ આપવું તે અષો પરવરને જેઓ પ્રેમી છે તેમનેજ કષ્ટ આપ્યા બરાબર ફરે છે, અને તેથી એવું કાર્ય ખુદા પાકની નાપસંદગીને લાયક થઈ પડે છે. સર્વ પ્રાણીઓની કાળજીપૂર્વક બરદાસ્ત કરવી અને તેઓને સુખ અને આનંદમાં રાખવાં એ હરેક સત્યમાર્ગીજનનો ધર્મજ હોવો જોઈએ. સર્વ માણસજાતે અરસપરસ પ્રેમ અને રૂઢી લાગણીથી વર્તવું, બીજનાં સુખમાં પોતાનું સુખ સમજવું, સર્વના સુખદુઃખમાં સહાયક થવું, કોઈનું ખુરં નજ કરવું, સત્યતાને રૂઢે માર્ગેજ ચાલતા રહેવું, અને પોતાનાં વિચાર, વચન અને કાર્યને સત્યના અને અષો ઉત્તમતાના નિયમોને અનુસરતાંજ રાખવાં, પોતાના મનની ખીલવણી કરવા માટે ઉચ્ચ જ્ઞાન સંપાદન કરતા રહેવું અને પોતાનાં વચન અને કાર્ય જીંદગીને અને સંસારને ઉચ્ચ પાયા ઉપર મેલે એવાં સભ્ય અને રોશન બનાવવાં.

આવા ઉચ્ચ અને હુમેશગીનું સત્ય ધરાવનાર અષો ધર્મથી

ચઢતો કોઈ પણ ધર્મ હોઈ શકે નહિ

આવા ઉચ્ચ અને હુમેશગીનું સત્ય ધરાવનાર અષો ધર્મથી બીજો ચઢતો ધર્મ શું હોઈ શકે એ કોઈની પણ સાદી સમજની બહારની વસ્તુ

છે. ઉપર વર્ણવેલા સર્વ સિધ્ધાંતો પવિત્ર જરથોસ્તિ ધર્મના સર્વમાન્ય સિધ્ધાંતો છે. એવા પુરાં સત્ય અને સંપુર્ણતા ધરાવતા સિધ્ધાંતો ખીજે ક્યે પણ જોવામાં આવતા નથી. એ છતાં કોઈ એવો દાવો કરે કે એ સિધ્ધાંતો છોડી હવે નવા સિધ્ધાંતો સ્વિકારવા જોઈએ, તેઓ યાતો જરથોસ્તી ધર્મથી અજ્ઞાન હોય યાતો તેઓ જાણીજોઈ અસત્ય ખીના આગળ કરતા હોય.

એટલાં માટે કોઈ નહિ તો હરેક જરથોસ્તી જનની ફરજ છે કે ઉપલા સર્વ સિધ્ધાંતોથી માહિતગાર રહેવું, તેમને પાળતા થવું, અને તેમની સામેના હરેક પ્રચારનો ઢઠ સામનો કરવો.

જરથુસ્ત્ર સ્પિતમ સિવાય ખીજ કોઈખી આત્મા, પએગામ્પરીનું મહાસ્થાન મેળવવા લાયક, ઇર્ધરી શક્તિઓને જણાયા ન હતા

પવિત્ર જરથુસ્ત્રનાં મહાયુરપદની આવી ઉચ્ચતાનાં કારણેજ પવિત્ર અવસ્તા સાહિત્યમાં તેમની ભારી પ્રસંશા થઈ છે. અને એટલા માટેજ અષો ગાથામાં કહ્યું છે કે જ્યારે જગતના આત્માએ એક તારણહાર મેળવવા માટે પરવરદેગારને પ્રાર્થના કરી ત્યારે પવિત્ર જરથુસ્ત્ર સિવાય કોઈખીજે આત્મા એ મહાયુરપદને લાયકનો આખાં જગતમાંએ હતો નહિ, અને તેથી અષો દાદાર અહુરમઝદે કહ્યું કે :

“ જરથુસ્ત્ર સ્પિતમ એ એકલાજ વ્યક્તિ છે

કે જેમણે હમારા મહા યોધો ધ્યાનપૂર્વક સમજ્યા છે.

તેજ માત્ર છે જે હમો મહાજાનેશ્વર સંબંધનાં

અને સર્વોત્તમ સત્યતા સંબંધનાં અષો જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવાનો મહાયત્ન કરવા તઈખી રહ્યા છે.

એટલા માટે એમનેજ માત્ર

પએગામ્પરીનું મહાસ્થાન હું બક્ષો શકું છું.”*

પવિત્ર જરથુસ્ત્રના મહાબોધના પ્રથમ સિધ્ધાંતો

એ મહાપદ મેળવીને પછી જ્યારે એમણે જગતજનોને બોધ દેવાનો આરંભ કર્યો ત્યારે તેમને જે પ્રથમ શબ્દો એમણે કહ્યા તેની માત્ર એકજ કળીમાં નીચલો મહાબોધ સમાયલો હતો :

“ તમો કે જેઓ આતુર જગરે

હમારો પ્રર્મ-બોધ સમજવા આવ્યાં છો,

તેઓને આ મહત્વની ચીજ હું કહું છું

કે જે ચીજને ઉપર તમો જ્ઞાનીજનોએ

સંપૂર્ણ ચિત્ત લગાડવું જોઈએ—
 યાને, હસ્તિના ખુદાવંદની મહાસ્તુતિ,
 તેમનાં પ્રેમી રૂઝાં મનની પૂર્ણ ભક્તિ,
 અને અષો પવિત્રતાના નિયમને અનુસરવું
 સદ્ગુણ ઉપરનું મહામનન,
 કે જેઓથી તમેમાં આત્મિક રોશનીનો પ્રકાશ પ્રકાશે.
 અને ઉત્તમ મિનોઈ આનંદ
 તમેમાં ખુલ્લો પ્રદર્શિત થાય!*

**એમના મહાભોધના વચનોથી જગતમાં પ્રકાશી ઉઠેલાં
 મિનોઈ રોશની અને અષો આનંદ**

પવિત્ર સ્પેન્દ નસ્કમાં કહ્યું છે કે જ્યારે અષો જરથુશ્ત્રનો મહાભોધ સાંભળવા ધરિનની મહાન દરબાર ભેગી મળી ત્યારે ત્યાં અદ્ભુત અને ઉમદા દેખાવો થઈ રહ્યા. તે સન્મુખ જ્યારે તેમણે પોતાના મહાભોધનું ધર્મી ગાયન ગાયું ત્યારે સર્વના આત્માઓને બહેસ્તની ખુશાલી ખરપા થઈ, તે માનવંતી દરબારની ઝકઝકતી રોશનીઓમાં વધુ પ્રકાશ આવ્યો, માણસોનાં જીવંતોમાં શાન્તિ અને આનંદ ફેલાઈ રહ્યાં, અને જનવરો પણ તે આનંદ બક્ષતા મધુર શબ્દો સમજી એવી ખુશાલીથી ભરેલાં જણાયાં કે જેવાં તેઓ આગળ કદી દીસ્યાં ન હતાં.

એક યા બીજા સંલેગે આખાં જગતમાં ફરી વળેલો

પવિત્ર જરથુશ્ત્રનો અષો ધર્મ

પવિત્ર રાહબર સ્પિતમ જરથુશ્ત્રનો અષો ધર્મ જગતજનોને એવો સુંદર અને અનુકુળ જણાયો કે તેમના સમયમાં અને તેમના પછીના જમાનાઓમાં તે એક યા બીજાં રૂપે પેસીશીક મહાસાગરથી તે છેક એટલાંટીક મહાસાગર સુધીના તમામ પરદેશોમાં તેમજ ઉત્તર આફ્રીકાની સુધરેલી પ્રજાઓમાં તે ફેલાઈ ગયો હતો. અને એ સર્વમાં વધુ હેરતભર્યું તો એ છે કે પુરાતન ગ્રીસના સૌથી મહાન ગણાતા ફિલ્સોફરો પોતાની ફિલ્સોફીઓનો પાયો મહારોશન જરથોસ્તી દીનનીજ ઉચ્ચ ફિલ્સોફી ઉપર રચ્યો હતો. એ સર્વ હેરતભરી બીનાઓ હોએએ ‘Religion of Zarathushtra among Non-Iranian Nations.’† નામના હમારા વિષયમાં અચુક સુદાઓ સાથે રળુ કીધી છે.

* યસ્ન ૩૦, ક. ૧.

† Cama Oriental Institute Journal, No. 35, pp. 71-129.

આપણા અષો ધર્મનાં ભવિષ્ય સંબંધીની અગમચેતીઓ; તે સંબંધીના ખોટા દાવાઓ

એ છતાં આપણી અષો દીનને એક યા બીજાં કારણે ભારી આફતો-માંથીથી પસાર થવું પડ્યું છે. એ સંબંધીની અગમચેતીઓ આપણાં ધાર્મિક સાહિત્યમાં આવેલી છે, અને તે સાથેજ એવું પણ તેમાં આવેલું છે કે આપણી અશી દીનને સજીવન કરનારા મહાન પુરુષોથી ભવિષ્યમાં જનમ લેનારા છે. આપણાં એ લખાણોનો મહાર લઘ કેટલાક ધર્મ-સ્થાપકોના અનુયાયીઓએ એવો દાવો કર્યો છે કે એ અગમચેતી કરેલા મહાપુરુષો એ નવા ધર્મ-સ્થાપકો પોતેજ હતા, તે દાવો તદ્દનજ પાયા વગરનો છે, તે આપણો વિષય આગળ ચાલતાં આપણે જોઈશું; પણ તેનું મુખ્ય કારણ તો એ છે કે તે મહાપુરુષો પાક જરથોસ્તનાંજ તોખમના અને જરથોસ્તી ટોળામાંથીજ પેદા થનાર છે એવું જણાવેલું છે તે મુખ્ય બીના એવા દાવાદારોને મુતલગજ બંધમેસ્તી આવતી નથી.

જરથોસ્તી સાહિત્યમાં આવેલી ભવિષ્યના પએગામ્મરો સંબંધની વીગતો અવસ્તા સાહિત્યમાં માત્ર ક્રવર્દીન અને ઝમ્યાદ યસ્તોમાં અને કાંઈક વંદી-દાદની ૧૯ મી ક્રગતમાં આવેલી છે; બ્યારે પહેલવી સાહિત્યમાં તે મુખ્યત્વે “રપેન્દ નસ્ક”નો સાર ધરાવતાં દીનકર્દનાં સાતમાં પુસ્તકમાં તેમજ બહમન યસ્ત ઉપર વિવેચન કરતાં પહેલવી પુસ્તક “ઝદે વોહુમન યસ્ત” એ નામનાં પુસ્તકોમાં મળે છે. પહેલવી પુસ્તકોમાં એ સંબંધના બીજા એશારાઓ “યુન્દહેસ્ન,” “દાદસ્તાને દીનીક,” “દીનકર્દ”નાં આઠમાં અને નવમાં પુસ્તકો, વગેરેમાં પણ આવેલા છે.

પવિત્ર અવસ્તામાં એ સંબંધી જે વીગતો આવી છે તેમજ તે સંબંધનું જે વિવેચન પહેલવી પુસ્તકોમાં આવેલું છે તે ધ્યાનપૂર્વક સમજતાં એવું દીસે છે કે એ સંબંધનો અસલ અર્થ તો પવિત્ર જરથોસ્તે સ્થાપેલી અષો દીનની બરક્રતથી જગતજનોમાં જે આત્મિક ઉન્નિતિ ચાલુ થતી રહી છે તેના ચઢતા જતા પાયાઓની વીગત સમજવવાનોજ હતો. પરંતુ એ વીગત કોઈ બીજા હિંગામ માટે રાખી એ લખાણોનો સામાન્ય અર્થ જે આપવામાં આવ્યો છે તેજ આ ભાષણમાં આપણે સમજશું.

પુરાતન જરથોસ્તી વિદ્વાનોમાં પ્રસરેલી જ્યોતિશની માન્યતાનો એ અગમચેતીઓ સાથે સંબંધ

એ બાબદ ઉપર વધુ ખોલવા આગમ્ય આપણે ધ્યાનમાં લેવાનું છે કે પુરાતન ઇરાની પ્રજા જ્યોતિશમાં માનતી હોવાથી હરકોઈ બીનાના સંબંધમાં ભવિષ્ય

બાખવા માટે તેની મદદ તે શોધતી હતી. તેથી જગતના ઇતિહાસના સંબંધ-
માંથી તે તેનો ઉપયોગ કરતી હતી. એ માન્યતાને કારણે કેઈ વેળાએ તે
પોતાની હંમેશની દ્રઢતાથી ખોઈ ખેંચતી અને તેથી પોતાનું બળવાન જોર
વાપરવાનુંથી તે બાળુ મેલી આકૃત હોતી લેતી. એવીજ સ્થિતિ સાસાની
શાહાનશાહતના અંતે થઈ હતી. કાઈસ્ટના સંબંધમાં જે કથા ચાલતી આવી
છે કે તેમના જન્મની અગમચેતી ત્રણ જરથોસ્તી આગેદોને થઈ હતી અને
એક સેતારાની દોરવણી હેઠળ તેઓ બાળ કાઈસ્ટને શોધતા પેલેસ્ટાઈન ગયા
હતા, તે કથાનો પાયો જરથોસ્તી વિદ્વાનોમાં પ્રસારેલી જ્યોતિશની માન્યતા
ઉપરજ રચાયેલો હતો, જે કે તેઓ એમ કરીને એક પુણ્ય સત્ય ધર્મ-
સ્થાપકનેજ શોધી શક્યા હતા એવું કશું એથી પુરવાર થતું નથી.

જગતની આત્મિક હસ્તિનો જરથોસ્તી ઇતિહાસ

એ ઉપરાંત માજદયસ્ની ફિલસુફીમાં એક બીજી પણ માન્યતા ચાલતી
હતી કે જગતની આત્મિક હસ્તિનો ઇતિહાસ બાર જમાનાઓમાં વહેંચાયેલો
છે. એ જમાનાઓને પાછલા લખાણોમાં “હજરા” કહેલા છે, પણ તેથી તે દરેક
હજર વર્ષોનાજ જમાના હતા એમ માની શકાતું નથી; કેમકે તેમ લેતાં
ઇતિહાસીક ખીનાઓના સનેઓ તેમાં બંધખેસ્તા આવી શકતા નથી.

આત્મિક જીવનના ઇતિહાસના જમાનાઓ સંબંધની

માજદયસ્ની ફિલસુફીની સમજણ

માજદયસ્ની ફિલસુફી પ્રમાણે એ બાર જમાનાઓમાંના પહેલા ત્રણમાં
સર્વ આત્મિક હસ્તિ તમામ મંદ સ્થિતિમાં હતી; બીજામાં તેમાં બાન અને
સ્વમાન આવતું ગયું અને અષો પરવરની મહેરથી તેમને શારીરિક અવસ્થા
મલતી ગઈ અને તેને અતે ગયોમર્ત યાને માણુસાઈ હસ્તિ પ્રગટ આવી;
એ પછીના ત્રણ જમાનાઓમાં માણુસજનના ટોળાઓનાં ભલાં ભૂંડાં અંગો
વચ્ચે તેમજ સર્વ જગતમાં ભલાઈ અને ખુરાઈ વચ્ચેનું જંગ જમતું રહ્યું,
અને એને અનુસરીને ઝોહાક, અક્રાસિઆબ, અગર્ગર, અને સિકંદરના અઈ-
યામોમાં ખુરાઈ પ્રબળ બની આર્ય પ્રજાને કષ્ટમાં નાંખવામાં સફળ થઈ,
પણ તે દરેકને અનુક્રમે ફરીદુન, કએખુસરો, અસ્ફન્દીઆર, અને અર્ષક જેવા
માનવંતા અને બળવાન ધરાની રાજ્યકર્તા કે શાહઝાદાઓએ વશ કરી પાછી
આર્ય મહોટાઈ અને જહોજલાલી બરપા કીધી.^૧

એ નવ જમાનાઓમાંના છેલ્લા જમાનામાં માની અને મઝદક જેવા
દીન વિરોધીઓ ઉભા થયા તેમજ ખ્રિસ્તી ધર્મે જરથોસ્તી ધરાનમાં પગપેસારો

કરવાના ભારી યત્નો કીધા. એથી બરપા થયલા દિલ અંતરોને કારણે સાસાની ધરાને વારંવાર ધણું ખમવું પડ્યું હતું. એ નવમા જમાનાનો ું ભાગ સાસાની શાહાનશાહ અનેશોરવાનના સમયમાં આર્ય સર્વોપરીપણું અને સંસ્કૃતિના જય સાથે સમાપ્ત થયો હતો.

મહાન અનેશોરવાનનાં રાજ્ય પછી પવિત્ર જરથુશ્ત્રના જમાનાના બાકીના ું ભાગમાં ધરાને માંથે બૂરાઈનું જોર પાછું પ્રબળ થવા માંડ્યું,^૧ અને એક પછી એક એવી આફતો તેના ઉપર આવી પડતી રહી છે કે તેવી આગળ કદી આવી ન હતી. અને તે સર્વ ૧૬૦૦^૨ વર્ષો આગમચ ટળી શકે એમ નથી, એવું બુન્દહેશ્ન અને ઝંદે વોહુમન યસ્તનાં લખાણો પરથી જણાય છે, જો કે એ ૧૬૦૦ વર્ષો ક્યારથી ગણવાનાં છે તે ચોક્કસ જણાતું નથી. આ વીગત પ્રમાણે ૧૬૩૦ નાં એ બેદી વર્ષમાં જરથોસ્તનો જમાનો પૂરો થનાર છે એમ કહેવામાં આવેલું છે,^૩ કેમકે હુશેદર તેમના જમાનાનાં છેલ્લાં ત્રીસ વર્ષો આગમજ જન્મ લેનાર છે એવું ત્યાં કહેવામાં આવ્યું છે.

અષો ધર્મની ઉન્નતિ સજીવન થવાના જમાનાઓ

ઉપલાં લખાણોથી વધુ સ્પષ્ટ રીતે એમ જણાય છે કે બૂરાઈનાં જોરથી પેદા થયલાં ભારી સંકટોનો જમાનો વિત્યા પછી અગીઆરમા જમાનાની ત્રીસ વર્ષો આગમચ જન્મેલા અને પવિત્ર જરથુશ્ત્રનાં તોખમથી ઉતરી આવેલા ભવિષ્યના પચેગામ્યર હુશેદર બામીના યત્નથી અને તે જમાનાના આરંભમાં પ્રગટ આવનાર બેહરામ વર્ગવંદની યારીથી અને તે જમાનાના અંતે પ્રગટ આવનાર અષો અમર શાહઝાદા પેશોતન બામીની હમયારીથી ધરાની અને જરથોસ્તી સર્વોપરીપણું જગતમાં પાછું સ્થપાતું જશે, અને બારમાં જમાનાની ત્રીસ વર્ષો આગમચ જન્મેલા અને પવિત્ર જરથુશ્ત્રનાં તોખમથી ઉતરી આવેલા બીજા ભવિષ્યના પચગામ્યર હુશેદર માંહ એ સુધારાને આગળ ધપાવતા રહેશે અને તેમાં આગલા જમાનાને અંતે સજીવન થયલા અષો અમર શાહઝાદા પેશોતનની યારી મલતી રહેશે.

બૂરાઈની આખેરી સમાપ્તિ—અષોઈનું હંમેશગીનું રાજ્ય

એ બારમા જમાનાને અંતે બૂરાઈ પાછું પોતાનું જોર અજમાવશે અને ઝોહાક છટો થઈ જગતમાં પાછી આફતો વર્ષાવશે, પણ અમર આર્યવીર સામ કેરશાસ્ત્ર સજીવન થઈ તેનો પણ નાશ કરશે અને જગતમાંથી તમામ બૂરાઈ અને દુઃખ દૂર થઈ જશે. તે અંતે પવિત્ર જરથુશ્ત્રનાં તોખમથી પેદા

૧ જંદે બહમન યસ્ત, પ્ર. ૨, ક. ૧૪, ૨૧, ૨૨.

૨ જં. બ. ચ., પ્ર. ૩, ક. ૪૪.

૩ કીનકર્ડ, પુ. ૭, પ્ર. ૭, ક. ૫૫.

થનાર ત્રીજા ભવિષ્યના પયગામ્બર “સઓખ્યાંસ” જગતમાં આવી સર્વ આત્માઓને સજીવન કરી જગતને પૂરાધથી છેવટનું સાફ કરી નાખશે. અને “તને પસીન” સ્થાપી જગતજનોમાં ભલામનું હimeshગીનું રાખ્ય સ્થાપન કરશે.^૧

ઉપલી ખીનાઓ સંબંધમાં જરથોસ્તી સાહિત્યમાં ઘણીએક વિગતો આપવામાં આવી છે, તે સર્વેની તપાસ અત્રે લઈ શકાય એમ નથી. પણ ઉપર જણાવેલી ખીનાઓ તેમજ આગળ જતાં આપણે થોડીક વધુ વીગતો જાણીશું તે સમજતાં હર કોઈ જોઈ શકશે કે એ વીગતો ખીજા કોઈખી પયગામ્બરની વીગતને બંધમેસ્તી આવે એમ નથી. અને એવા કોઈના નાપાયાદાર હાવાથી દોરવાઈને કોઈએખી એવી ખીજ દીન તરફ ખેંચાવું નજ જોઈએ.

આપણા ભવિષ્યના પયગામ્બરોનાં અવસ્તા નામો

અને તેમના અર્થો

આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ કે આપણા ભવિષ્યના પયગામ્બરોનાં નામો આપણાં પાછલાં સાહિત્યમાં “હુશેદર બામી,” “હુશેદર માહ” અને “સઓખ્યાંસ” એ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યાં છે. પણ પાક ક્વદીન યસ્ત પ્રમાણે એ નામોનાં પ્રથમ અવસ્તા સ્વરૂપો અનુક્રમે “ઉખ્યત્-ઝત,” “ઉખ્યત્-નેમકહ” અને “અસ્તવત્-ઝત” એ પ્રમાણે છે. એ અવસ્તા સ્વરૂપોના અનુક્રમે અર્થો “વધતી જતી અષોધ,” “વધતો જતો અષો પરવર તરફનો ભક્તિભાવ,” અને “તનોમંદ અષોધ” એમ થાય છે.

છેલ્લા પયગામ્બર “સઓખ્યાંસ”નું મહાકાર્ય

છેલ્લાને “સઓખ્યાંસ”નું એટલે “તારણહાર”નું ઉપનામ પણ આપવામાં આવ્યું છે. એ ઉપનામ આપવાનું અવસ્તા પ્રમાણે એ કારણ છે કે ‘એઓ સર્વ તનોમંદ હસ્તિનું તારણ કરનાર છે;’ અને એમને “અસ્તવત્-ઝત” યાને “તનોમંદ-અષોધ”નું નામ આપવાનું કારણ એ છે કે એમણે શારિરીક જીવન ધારણ કરેલું હોવાથી સર્વ શારિરીક હસ્તિને એ અમર બનાવી શકશે, કે જ્યથી તે હસ્તિ તનોમંદ માણસોની પૂરાધનો અને અષોજનને નડતી પૂરાધનો સફળ સામનો કરી શકશે.^૨ અષો “સઓખ્યાંસ” સર્વને હણપણની દ્રષ્ટીએ જોશે, તે સર્વ નાશકારક જગતની પૂરી પ્રકૃતિને ભારી અણુગમાથી જોશે, તે સર્વ શારિરીક હસ્તિને ભલી લાગણીથી જોશે, અને પોતાની ઈશ્વરી દ્રષ્ટીનાં બળથી તેને અમર બનાવશે.^૩

૧ દીનકર્દ પુ. ૭, પ્ર. ૯, ફ. ૧૫-૨૦; પ્ર. ૧૦, ફ. ૧-૧૧.

૨. ક્વદીન યસ્ત, ફ. ૧૨૮.

૩. હમયાદ યસ્ત, ફ. ૯૪.

એ બિવિધનાં પયગામ્પરોનાં માતાઓનાં નામોના અર્થોનું તેમનાં કાર્યો સાથે બેસતા આવણું

એ ત્રણે અષો પયગામ્પરોનાં પવિત્ર માતાઓનાં નામો પણ પાક ફવદીન યસ્તમાં આપવામાં આવ્યાં છે. “હુશેદર-બામી” એટલે “ઉખ્યત્-ઋત”નાં માતાનું નામ “સૂતત્-કેદ્રી” યાને “અષોષને માન્ય રાખનાર પ્રકૃતિ પેદા કરનાર માતા,”^૧ “હુશેદર-માહ” એટલે “ઉખ્યત્-નેમંડહ”નાં માતાનું નામ “વંકહુ-કેદ્રી” યાને “સદ્યુણુનો પ્રચાર કરનાર માતા,” અને “સઓષ્યાંસ” એટલે “અસ્તવત્-ઋત”નાં માતાનું નામ “ઋદત્-કેદ્રી,” યાને “અષો મહો-ટાઈ તરફ દોરતી જનાર માતા” એ પ્રમાણે જણાવવામાં આવ્યાં છે. છેલ્લાં અષો બાનુને “વીરપ-તલ્વર્ધરી,” યાને “સર્વ બૂરાઇ તોડનાર” એ ઉપનામ પણ આપવામાં આવ્યું છે, એ કારણે કે એ જે અષો જનને જન્મ આપનાર છે તે સર્વ બૂરાઇના હામેશ માટે નાશ કરનાર છે.^૨

એ બાનુઓ કુમારિકાઓ હોવાં જોઇએ તેના બેઠ

એ ત્રણે અષો બાનુઓને અવસ્તામાં “કન્યા” યાને “કુમારી” કહેવામાં આવ્યાં છે. અને તે સંબંધમાં ઝમયાદ યસ્ત^૩ અને ફવદીન યસ્ત^૪ બંને પરથી દીસે છે કે અસંખ્ય ફરોહરો અને પાક ખુદાઈ ખોરેહ પવિત્ર જર-થુ ત્રનાં અષો તોખમને સાચવી રાખે છે અને એ યસ્તો તેમજ બુનદહેશન^૫ અને વંદીદાદ,^૬ પ્રમાણે અષો રોક્ષીનાં સરોવર કાંસ્ટીમાં સ્નાન કરતાં એ બાનુઓનાં તનોમાં ધધ્ધરી શક્તિથી એ અષો તોખમ ગૃહણ થવાથી એ અષો નરો એક પછી એક જન્મ લેનાર છે.

કાઈરટનાં માતા કન્યા કુમારી હતાં, એ તેમના પતિ હોવા છતાં ઉભી કરવામાં આવેલી કથાનું મુળ આ જરથોસ્તી બીના સાથે બંધબેસતું કરવા માટે ઉપજાવી કાઢવામાં આવ્યું હતું એમાં થોડોકજ સંદેહ હશે.

અષો “સઓષ્યાંસ”ના પવિત્ર સહાયકો

વળી ફવદીન યસ્ત^૭ તેમજ પાછલાં લખાણોમાં કહ્યું છે તેમ પવિત્ર “સઓષ્યાંસ” ખતીરથનાં રોશન કેશ્વરમાં રહી પોતાનું કાર્ય સર્વ જગતમાં કરનાર હોવા છતાં “અર્જહિ,” “સવહિ,” “ઋદધધુ,” “વીદધધુ,” “વોઉર-બર્સિર્ત” અને “વોઉર-જર્સિર્ત”નાં કેશ્વરોમાં અનુક્રમે “રોશન-અઓખન,” “હુવર્-અઓખન,” “ઋદત્-પ્વર્નંડહ,” “વીદત્-પ્વર્નંડહ,” “વોઉર-નેમંડહ” અને “વોઉર-સવંડહ” નામના અષો વ્યક્તિઓ તેમને સહાય થશે.

૧. ફવદીન યસ્ત, ફ. ૧૪૧.

૨. ફવદીન યસ્ત, ફ. ૧૪૨.

૩. ફ. ૬૨.

૪. ફ. ૬૨.

૫ પ્ર. ૩૨, ફ. ૮.

૬. ફગર્ત ૧૬, ૫.

૭. ફ. ૧૨૮.

પહલવી દીની સાહિત્યમાં એ પયગામ્બરો સંબંધી આવેલી વધુ વિગતો

અવસ્તા પછીનું અગત્યનું સાહિત્ય પહલવી સાહિત્ય છે. દેખાઇતું છે કે જે અવસ્તા ગુમ થયા છે તેમાના કોઇનો ભાવાર્થ પહલવી લખાણોમાં સમ-વાયલો હોય; અને ખરેખર તેમજ છે. પવિત્ર સ્પેન્ડ નસ્ક ગુમ થયો છે, પણ તેમાં સમાયલી વીગતોનો સાર દીનકર્દનાં સાતમાં પુસ્તકમાં સમવાઈ રહ્યો છે તે ધણોજ અગત્યનો છે. એજ પ્રમાણે જરથોસ્તી ધર્મ અને પ્રજનો ભવિષ્યનો ઇતિહાસ બહમન, ખોદાઈ અને આસ્તાઈ ચસ્તોની જ'દ, યાને તેમના વિષ્ણો ઉપરનાં વીવેચનમાં લખાયલો હતો એવું પણ દીસે છે.^૧ એ સર્વના આધારે હમોએ ઉપર કહ્યું છે તેમ એ પહલવી લખાણોમાનાં “દીનકર્દ” પુ. ૭, “જ'દે વોહુમન ચસ્ત,” “બુનદહેસ્ત,” દાદસ્તાને-દીનીક” અને “દીન-કર્દ”નાં આઠમાં અને નવમાં પુસ્તકોમાં એ ત્રણે મહા અષો વ્યક્તિઓ સંબંધી કેટલીક વીગતો આવેલી છે તેમાંથી તેમના સંબંધની થોડીક અવશ્યની નોંધો અત્રે આપેલી વાસ્તવિક યથ પડશે.

હુશેદર ખામી સાથનો શાહ બહેરામ વર્ગવંદ અને અમર શાહઝાદા પેશોતનનો સંબંધ

ઉપર કહ્યું તેમ, એ લખાણો પ્રમાણે હુશેદર ખામી અષો જરથુસ્ત્રનો જમાનો પૂરો થવાને ત્રીસ વર્ષ ખાકી હશે ત્યારે સીસ્તાનના પ્રદેશમાં ફઝાઈન સરોવરને કીનારે આવેલાં શહેરમાં જન્મ લેશે.^૨ અને એમના શરીરમાંથી ખોરેહનો પ્રકાશ ઝળકાટ આપશે.^૩ એજ વેળાએ વેરવીખેર વાળવાળા જનુની લોકોની સેના પૂર્વના પ્રદેશોમાં જણાશે અને પ્રજજનોને એક કાળી નીશાન જણાશે. ત્રીસ વર્ષની વયે એ પરવરદેગાર સાથ વાતચીત કરતા થશે. એજ હીંગામે પુર્વના પ્રદેશમાં ચીનીસ્તાનમાં, અને કોઈના કહેવા પ્રમાણે હિંદુ-સ્તાનમાં, એક ક્યાંની તોખમના શાહઝાદા જન્મ લેશે જેમને બેહરામે વર્ગવંદનું નામ આપવામાં આવશે. તેમના જન્મ વખતે આકાશમાંથી એક તારો ખરશે, અને તેમના સમયમાં એક ખાનુ રાજ્યકર્તા થશે.^૪

ત્રીસ વર્ષની વયે શાહઝાદા બેહરામ વર્ગવંદ હિંદુ અને ચીની પ્રજાઓની બળવાન સેનાઓ લઈ પોતાના વડીલોનું રાજ્ય પાછું લેવા નીકળશે. તેમને

૧. બુઓ જ'દે વોહુમન ચસ્ત, પ્ર. ૧, ફ. ૬.

૨. જ'. વો. ચ., પ્ર. ૩, ફ. ૧૩.

૩. દીનકર્દ, પુ. ૭, પ્ર. ૮, ફ. ૧.

૪. જ'દે વોહુમન ચસ્ત, પ્ર, ૩, ફ. ૧૪-૧૬.

બળવાન ધરાની ટોળાઓનો ટેકો મલશે અને જે વેળાએ બેરખતી ચઢતાં સ્થાને હશે અને શુક્ર હોશે હશે ત્યારે એમને રાજ્યપાટ પ્રાપ્ત થશે.^૧

અષો અમર શાહઝાદા પૈશોતન યઝ્દી શક્તિઓના આગૃહથી જન્મત થઈ શાહ બેહરામ વર્જવંદનાં રાજ્યમાં અષો ધર્મને પાછો સ્થાપિત કરવાનું કામ બજાવશે.^૨ પણ એ ઉપરાંત હુશેદરના જમાનાની અતેબી^૩ તે વેળાની ખુરાધઓને દુર કરવા તે પાછા જન્મત થતા હોય એમ જણાય છે, અને હુશેદર માહના જમાનામાંથી પોતાનું તે અષો કાર્ય ચાલુ રાખતા જણાય છે.^૪

અષો હુશેદર બામી સંબંધી વધુ વિગતો

અષો હુશેદરબામી પરવરદેગાર સાથની મુલાકાતથી કારેગ થયા પછી ખોરશદ દસ દીવસ સુધી સંબંધ રહ્યા પછી એમની આગ્રાથી પાછા રાહપર આવશે, અને બેહરામ વર્જવંદ અને સર્વ જગત એમની પયગામ્બરીનો સ્વિકાર કરશે, અને જગતમાંથી ખુરાઈ દૂર થઈ જશે.^૫

એ છતાં એમના જમાનાની અધવએ જગરેલથી આ જગત હેરાન થશે, પણ જમશેદના “વર”ને ખોલી પાછું તેને દરસ્ત કરવામાં આવશે.^૬ એ પછી હુશેદરના જમાનાના અંત સુધી જગતમાં આબાદી અને અષોધનો ફેલાવો થશે અને જનવરોની ભારે યરદાસ્ત લેવામાં આવશે, અને જનવરોને મારી ખાવાનું બંધ થતું જશે.^૭ એ જમાનાના અંતમાં તુર્કી, અરબ અને રૂમી સેનાઓથી ધરાન પ્રદેશ પાછો આકૃતમાં આવશે, પણ બીજા પયગામ્બર હોશદર માહના આબ્યાથી એ સર્વ સંકટો દૂર થઈ જશે.

અષો હુશેદર માહ સંબંધી વધુ વિગતો

હુશેદર બામીનો જમાનો પૂરો થવાને ત્રીસ વર્ષો હશે ત્યારે હુશેદર માહનો જન્મ “વંહુ-કેખી” નામનાં અષો કુમારીકાને પેટે ઇશ્વરી પ્રયાસથી થશે. એમનાં તનમાંથી પણ રોશન ઇશ્વરી ખોરેહ પ્રકાશશે. એમના સમયમાં પણ ત્રીસ વર્ષની વયે એ જ્યારે અમશારપદોની મુલાકાતથી પાછા ફરશે ત્યારે ખોરશેદ ૨૦ દીવસ થંભ રહેશે, તે એમની આગ્રાથી પાછા ચાલવા

૧. એજ, ફકરો ૧૮.

૨. એજ, ફ. ૨૫-૪૩. ૩. એજ, ફ. ૫૧.

૪. કીનકઈ પુ. ૭, પ્ર. ૭, ફ. ૫૫-૬૦.

૫. એજ, પ્ર. ૮, ફ. ૨-૪.

૬. એજ, ફ. ૫-૧૦.

માંડશે, અને જગત પાછું અષો ધર્મને માર્ગે ચાલતું થશે, અને જગતમાં ઉમદા ખવાસ, શાંતિ, સખાવત, અને આનંદનો ફેલાવો થશે.^૧

એમના જમાનાના અંતને ૫૩ વર્ષો હશે તેટલામાં જગતમાંથી માંસ-હારી ખોરાક દૂર થઈ જશે. માણસો પહેલાં તરકારી ઉપરજી જીવશે, પછી માત્ર દૂધ ઉપર અને આયર્ષદે અષો સંઘોષ્યાંસના આવ્યાની દશ વર્ષો આગમ્ય તો માત્ર પાણી પીનેજ તેઓ જીવી શકશે. વળી એમના જમાનામાં દુઃખ દરદોના ઉપાયો એટલા બધા સંપૂર્ણ થશે કે મોતને લગભગ દૂર કરી શકાશે.^૨

એ સુખી જમાનાને અતે અધર્મીપણું ફેલાવાથી પાછી ખૂરી શક્તિ છેલ્લું જોર અજમાવશે અને ઝહહાક છૂટો થઈ જગતનો નાશ કરવા માંડશે. પણ અષો શક્તિઓ સામ કેરેસારપને પાછા જગૃત કરશે અને તે ઝહહાકનો નાશ કરી જગતમાં પાછી શાંતિ અને સુખ ફેલાવશે.^૩

અષો “સંઘોષ્યાંસ” સંબંધી વધુ વિગતો

“હુશેદર માહ”ના જમાનાના અંતને ત્રીસ વર્ષ બાકી હશે ત્યારે ઝહહત-કેદ્રી નામનાં અષો કુમારીકાને પેટે ઇશ્વરી પ્રયાસથી ખનીરથના રોશન પ્રદેશમાં અષો “સંઘોષ્યાંસ”નો જન્મ થશે.^૪ તેમનાં આંગમાંથી અતિ ઝળકાટ બન્યું ઇશ્વરી ખોરેહ પ્રકાશશે. એ ત્રીસ વર્ષની વયે પહેાંચશે ત્યારે ખોરશેહ ત્રીસ દીવસ સુધી થય થઈ રહ્યા હશે તે એમની આગ્રાથી પાછા પોતાનો માર્ગ લેશે, અને સર્વ જગત અષોઈની રાહ ઉપર આવશે.

અષો સંઘોષ્યાંસ પોતે તો માત્ર મિનોઈ ખોરાક ઉપરજી જીવશે જ્યારે એમના સમયનાં પહેલાં ૧૭ વર્ષોમાં જગતજનો અનફળહાર ખોરાકજ ખાશે, એ પછીનાં ત્રીસ વર્ષો દરમ્યાન તેઓ માત્ર પાણી ઉપરજી જીવશે, અને છેવટનાં દસ વર્ષો દરમ્યાન તેઓ મિનોઈ ખોરાક ઉપરજી રહેશે.

એમના મહા અષો પ્રયાસથી સર્વ જગતમાંથી હર પ્રકારની ખૂરાક દૂર થઈ જશે. સર્વ મુવેલાંઓ સજીવન થશે, તેઓ સર્વ આત્મિક કસોટીમાંથી પસાર થઈ પાક થશે, અને આયર્ષદે સર્વ જગતનું “તનેપસીન” થઈ તે હર-હંમેશનું અશો અને મિનોઈ આનંદ ભોગવતું થશે.^૫

૧. ફીનકર્ફ પુ. ૭, પ્ર. ૬, ફ. ૧-૬.

૨. એજ. ફ. ૭-૬.

૩. એજ. ફ. ૧૦-૧૪.

૪. બુન્દહેરન, પ્ર. ૬, ફ. ૬.

૫. ફીનકર્ફ પુ. ૭ મુ., પ્ર. ૧૦ મુ.

ઉપર જણાવેલી કેટલીક વીગતો આપણી સમજમાં ન આવી શકે તેવી અને કેટલીક અચોખ્ખો પમાડે એવી છે. પણ આપણાં પવિત્ર લખાણોમાં તે આવી છે તેમજ તે સર્વ અત્રે રજુ કરી છે. એ છતાં એમનો ખુલાસો કોઈ બીજા સમયે આપી શકીશું.

એમાના કોઈએ પયગામ્બર હુજી પ્રગટ આવ્યા નથી, એટલા

માટે એમના સંબંધીના કોઈના પણ દાવા આપણે

માનવા નજ બોધએ

એ ગમે એમ હોય : પણ આટલું તો એ વીગતો ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે એમાં જે ત્રણ માનવતા અષો પએગામ્બરોની અને તેમના જમાનાઓની હકીકત આપી છે, તેવા જમાના કે તેવા મહા અષો જનોનો જગતને હજી અનુભવ થયો નથી. એ ત્રણે મહા સમયોમાં જરથોસ્તી દીન અને ધરાની પ્રજા પાછી પોતાની આગલી મહોટાઇએ પહોંચનાર છે તે સાસાની જમાના પછી હજી આપણને સાંપડી નથી; એટલે એવા પેગામ્બરો આવી ગયા છે અને તેમને આપણે માનતા થવું એવું કોઈ કહે તો તે સરિયામ પાયા વગરનું છે, અને કોઈબી શ્રદ્ધાળુ જરથોસ્તીએ એવા નાપાયાદાર દાવાને મત્તક આપવું બોધવું નથી.

એ પયગામ્બરો આપણને વધુ શ્રદ્ધાળુ, વધુ અષો, અને વધુ મિનોઇ આનંદ ભોગવતા જરથોસ્તીઓ બનાવવાજ આવશે

હમોએ ઉપર કહ્યું તેમ પવિત્ર જરથોસ્તી ધર્મ હરહંમેશની ઉત્તમત્તા ધરાવે છે, તે ઉત્તમત્તા સજીવન કરવા જે મહા અષો આત્માઓ આવનાર છે તે કાંઇ આપણને જરથોસ્તી દીનનો ત્યાગ કરી કોઈ નવી દીન અપ્પત્યાર કરવા કહેનાર નથી. તે સર્વ તો આપણને વધુ શ્રદ્ધાળુ, વધુ અષો, અને વધુ મિનોઇ આનંદ ભોગવતા જરથોસ્તીઓ થવાજ આપણને દોરવશે. અને ત્યારે પણ આપણે એજ ભણુતા રહીશું કે :—

“ફી માજદયસ્તી દીન જે મહામાની ખુદાને માને છે અને બને છે, તે સૌથી રાસ્ત ફિદસૂરી છે, અને મહામાની ખુદાવંદની અષો બક્ષેશ છે. તે ફી અષો દીન અને સૌથી રાસ્ત ફિદસૂરી નેકીનોજ માર્ગ બતાવનારી છે, સદગુણને અતિ આગળ વધારનાર છે અને હરેક ધુરાધને સાફ કરી નાખનારી છે.

તે જે કાંઈ અર્પણ કરે છે તે ખુદાપાકની દરબારમાં તુરત સ્વિકારાય છે.
તે અર્પો ઉત્તમતાથી ભરેલી અને મહા ઉચ્ચ લક્ષણો ભરી છે.
અંબી રૂઢી અંબો દીન અને સૌથી સત્ય દિલ્સુરીને
હમો હમારો જીવનન અર્પણ કરી દીએ છીએ । ”^૧

અને ત્યારે પણ આપણે એમજ કહેતા રહીશું કે :—

“અહા કેવો આનન્દ !

હમો માટે સ્થિતમ જરથુસ્ત્ર જેવા મહા ભક્તજન જન્મ્યા છે;
જે જરથુસ્ત્ર આભાર દર્શાવે પવિત્ર બેટા સાથે
અને રહાની ઉચ્ચતાએ પહોંચવાનાં ચિન્હો પાંચરીને,
અંબો મિનોર્દ શકિતઓ સાથે હમારો પવિત્ર સંબંધ સ્થાપશે,
અને હમને ખુદાઈ સુખ મેળવી આપશે;
અને રૂઢી માઝદયસ્ની દીન સર્વ હકીકતોમાં ફેલાશે
અને તેમાં અંબો વ્યવસ્થા પાંચરશે.”^૨

૧. દીન ચરતનો શરૂનો ભાગ.

૨. ફ્રેઈન ચરત, ક. ૬૪.

- (ક) સંસારિક તથા ધાર્મિક મેળાવડા અને બીજાં સાધનો મારફતે જરથોશ્તી આદમમાં એબલાસ, એક્ટીલી, અને એક્યતાનો વધારો કરવો, અને ભાઈબંધી વધારવી; તેમજ તેઓના લાભ માટેના સંસારિક, આર્થિક, ઉદ્યોગિક, ધાર્મિક, આરોગ્યતા, કેળવણી, અને સ્વબચાવ સંબંધી, સવાલો હાથ ધરવા.
- (ખ) જરથોશ્તીઓમાં આપસ આપસમાં કાંઈ કંકાસ યા ઝઘડો ઉભો થાય તો તેનો ખાનગીમાં લવાઈ મંડળ મારફતે ફેંસલો કરવા.
- (ગ) ગરીબ જરથોશ્તીઓને લગન, નવજોત જેવા પ્રસંગે બની શકે તો મદદ કરવી.
- (ઘ) લાચાર જરથોશ્તીઓને બની શકે તો મદદ કરવી.
- (ચ) જરથોશ્તી બાળકોમાં નૈતિક તેમજ શારીરિક સુધારા અર્થે તેઓમાં ભાષાણો, ગાયણો, તેમજ અંગબળની કસરતોની હરીફાઈ કરાવવી.
- (છ) કોમને લગતા કોઈપણ અગત્યના સવાલો વેળા જરૂરી ઘટતાં પગલાં ભરવાં, અને જરૂર જણાય તો મુબઈની પારસી પંચાયતના ત્રણ સાહેબોને અનનુમનની સલાહો લાવવા ઘટતાં પગલાં લેવા અરજ કરવી, તથા જે બીજા ઉપાય વાજબી લાગે તે લેવા.
- (જ) મંડળીની નેમને પેશ પડતી કેતાઓનાં લખનાર તથા પ્રગટ કરનારાંઓને ઉત્તેજન આપવું.
- (ઝ) લાયક જરથોશ્તીઓની કેદરશનાસી કરવી.
- (ટ) આ ઉપરાંત બીજાં હરેક પ્રકારનું કોમ હિતકારી કામ કરવું.

સભાસદોનું લવાજમ.

ડોનરો	રૂ. ૧૦૦૦)
પેટ્રો	રૂ. ૫૦૦)
હેયાતી સુધીના	રૂ. ૫૧)
વાર્ષિક	રૂ. ૧)

આ સંસ્થાનું મી. હીનસાફ સંપૂર્ણ અસાન. ૬

મી. ૬ સ્ટીલ કોસ લેન ખાતે સ્થિત સો-જા. પ્રા.

સેજ સોદરાબ ર. બામણ, તે બામણ પારસી એસોસિયેશનના નામ

બનરલ સેક્રેટરીએ ૭/૧૦ એલફીન્સ્ટોન સર્કલ, મુંબઈ મંત્રે પ્રગટ કર્યું છે.

મંબઈના રેડીયો નં. ૭૬૬

પ્રસન્ના છાંયું છે, અને

એસોસિયેશનના નામ

From

THE BOMBAY PARSI ASSOCIATION,

C/o. Mr. V. A. Tarnporvala,

Architect,

7-10, Elphinstone Circle, Fort,

BOMBAY.

PER BOOK-POST.

To,

